

Vlasteelt in Nederland in problemen door verandering EU-beleid

Kees de Bont, Jakob Jager en Bas Janssens

Door veranderingen in het EU-beleid valt de teelt van vlas in Nederland mogelijk weg. Ook kan hierdoor de ontwikkeling van de vezelhennepteelt moeilijkheden ondervinden. Dat is de conclusie van LEI-onderzoek naar de mogelijke gevolgen van de veranderingen in het EU-beleid die momenteel in samenhang met de Health Check in discussie zijn. Voor vlas geldt momenteel nog een gekoppelde premie per kg zaaizaad (lijnzaad), een hectaresteen voor sommige regio's en steunbedragen voor de productie van vezels. Van het laatste kan ook de hennepsector gebruik maken.

Betekenis van vlas en hennepsectoren

Het Nederlandse vlasareaal is in 2007 en 2008 gekrompen tot 2.500 ha, maar bedroeg voordien ruim 4.000 ha. De vlasteelt is belangrijk in het Zuidwesten, vooral in Zeeuws Vlaanderen. Het Nederlandse vlas wordt niet alleen voor de vezel geteeld; op circa 80% van het vlasareaal wordt zaaizaad gewonnen, dat ook naar landen buiten de EU wordt geëxporteerd. Het gewas wordt op circa 600 akkerbouwbedrijven als onderdeel van een breed bouwplan geteeld. Bij de teelt, verwerking en handel in Nederland zijn, exclusief toelevering en dienstverlening, ongeveer 275 arbeidsplaatsen betrokken. De teelt van vlas staat de laatste jaren onder druk door de forse stijging van de graanprijzen, terwijl de opbrengstprijzen van vlas stagneren. De vlasteelt in Nederland maakt deel uit van de teelt van bijna 100.000 ha in één regio met België en Noordwest Frankrijk. In Frankrijk is de vlasteelt vanaf het jaar 2000 wel toegenomen en in België is de teelt gestabiliseerd. Gedurende enkele jaren waren er lage opbrengsten door tegenvallende weersomstandigheden.

De hennepeteelt in Nederland vond rond het jaar 2000 op circa 2.000 ha plaats. Vooral in het noordoosten van het land wordt het gezien als een alternatief voor de teelt van graan en mogelijk ook zetmeelaardappelen. In de EU wordt ongeveer 15.000 ha vezelhennepe geteeld, voor een belangrijk deel in Frankrijk.

In Nederland zijn er (nog) zeven bedrijven die de eerste verwerking van het vlas (zwingelen) uitvoeren. Voor hennep zijn dat er twee, naast initiatieven en experimenten van bedrijven en van WUR.

Voor vlas (lange vezel) is de belangrijkste bestemming textiel. De afzet van vlas is grotendeels op China gericht vanwege de grootschalige textielindustrie in dat land. De andere bestanddelen van vlas (korte vezel en scheven) en de hennepvezel, die traditioneel voor de 'fijnpapiermarkt' bestemd zijn, vinden diverse toepassingen, onder meer als isolatiemateriaal, composieten en dergelijke.

Vezelmarkt

De vlasvezel voor de linnenproductie neemt op de totale wereldmarkt van vezels een bescheiden plaats in. Synthetische vezels en andere natuurvezels, waaronder katoen, nemen het grootste deel van de markt in beslag. De vraag naar natuurvezels zal de komende jaren waarschijnlijk stabiliseren of licht toenemen. De kwaliteit van de (lange) vlasvezel uit Noordwest-Europa (Frankrijk, België en Nederland) staat wereldwijd hoog aangeschreven. De vraag naar vlasvezel stagneert echter al een aantal jaren. Deze vraag is sterk afhankelijk van de Chinese textielindustrie, die te kampen heeft met stijgende loonkosten. Daarnaast stagneert de vraag naar textiel vanuit de Verenigde Staten, waardoor de vlasvezelvoorraden opgelopen. Hierdoor, maar ook door de verzwakking van de Amerikaanse dollarkoers is de prijs van vlasvezel (in euro) de afgelopen jaren gedaald.

Effecten van ontkoppeling zaaizaadsteun en afbouw vezelbeleid

Door ontkoppeling van de zaaizaadsteun voor lijnzaad en afbouw van de vezelsteun neemt het saldo per hectare van vlas en hennep af met respectievelijk ruim 550 en circa 250 euro per hectare. De saldi van vlas en hennep komen dan onder het saldo van tarwe (tabel 1), uitgaande van een tarweprijs van 15 euro per 100 kg. Om het saldooverschil met tarwe goed te maken, wat nodig is om akkerbouwers te blijven interesseren voor de vlasteelt, zouden de opbrengstprijzen van vlas respectievelijk vezels aanzienlijk moeten stijgen. Dit wordt bij de huidige marktsituatie en voorraden aan vezel niet voor de eerstkomende jaren verwacht. Bij een afbouw van de prijsondersteuning op korte termijn moet rekening worden gehouden met een aanzienlijke krimp of zelfs met verdwijnen van de vlasteelt.

Voor de langere termijn zijn er gezien de kwaliteit van de vlasvezel uit Noordwest Europa wel perspectieven, maar het is de vraag of de kritische massa in Nederland voldoende blijft om de teelt en verwerking voort te zetten. Ten opzichte van Frankrijk is de vlassector in Nederland bij afbouw van de steun in het nadeel, onder meer omdat de vezelopbrengsten in dat land gemiddeld hoger zijn. Gezien de bijzondere positie van Nederland als producent van lijnzaad heeft het beleid daaromtrent extra betekenis. Voor hennep kan de afbouw van de steun inhouden dat de teelt in Nederland niet verder tot ontwikkeling komt.

Gevolgen voor economie, werkgelegenheid en regio

Het wegvallen van de vlassector zal vooral voelbaar zijn in Zeeuws Vlaanderen, waar een groot deel van de teelt en verwerking is gelokaliseerd. Naast de vlasverwerkende bedrijven ondervinden ook de ondernemers, waaronder loonwerkers en telers, die hebben geïnvesteerd in oogstmachines een financieel nadeel. Deze plattelandsregio heeft te maken met een krimp van de bevolking, maar heeft gezien de ligging kansen voor de vestiging van industrieën en glastuinbouwbedrijven. Het wegvallen van de vlasteelt en -verwerking zou ook verlies geven aan biodiversiteit, aan kenmerkende landschapsbeelden en aan cultureel erfgoed.

	Vlas			Hennep		Tarwe		
	NL	België	Frankrijk	NL	Frankrijk	NL	België	Frankrijk
Opbrengsten vezel	1.652	1.652	1.888	1.200	1.275			
Opbrengsten zaaizaad	612	510	388	0	0			
Subsidies	565	488	338	243	261			
Totaal opbrengsten	2.829	2.650	2.614	1.443	1.536	1.479	1.255	1.398
Totaal toegerekende kosten	1.170	1.145	1.185	115	115	564	435	455
Saldo voor aftrek loonwerk	1.659	1.505	1.429	1.328	1.421	915	820	943
Idem na aftrek subsidies	1.094	1.017	1.091	1.085	1.160	915	820	943
Loonwerk	980	980	980	525	525	106	106	106
Saldo na aftrek loonwerk en subsidies	114	37	111	560	635	809	714	837

Meer informatie:

Rapport 2008-050 *Vlas en vezelhennep en herziening van het EU beleid*